

VIRÁGH MIKLÓS – LŐRINCZ KATALIN

A fenntarthatósághoz kapcsolódó asszociációk vizsgálata hazai egyetemisták és cégvezetők körében

*Associations Related to Sustainability Among
Hungarian University Students and Business Leaders*

SZERZŐK:

VIRÁGH MIKLÓS, PhD hallgató, Pannon Egyetem, Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola; ügyvezető, Fifty5Blue Hungary Kft., viragh.miklos@gmail.com, ORCID: 0009-0006-4244-0874

LŐRINCZ KATALIN, egyetemi docens, általános dékánhelyettes, Pannon Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, lorincz.katalin@gtk.uni-pannon.hu, ORCID: 0000-0001-6750-7146

JEL kód: Q01, Q56, M14

Kulcsszavak: fenntarthatóság • ESG • asszociációk

Absztrakt: A tanulmány a fenntarthatóság fogalmához kapcsolódó asszociációkat vizsgálja hazai egyetemi hallgatók és vállalatvezetők körében. A kutatás célja annak feltárása, hogy a fenntarthatóság kapcsán milyen szabad asszociációk jelennek meg a két vizsgált célcsoport válaszaiban, és ezek milyen mértékben fedik le a fenntarthatóság szakirodalomban és szakpolitikai dokumentumokban megjelenő főbb dimenzióit. A kvalitatív kérdőíves adatfelvétel során 78 hallgató és 25 cégvezető összesen 303 asszociációs választ adott meg. Az adatfelvétel eredményei rámutatnak a fogalom sokszínű értelmezésére. Az eredmények eltérő asszociációs hangsúlyokat jeleznek a két csoport között: a hallgatók válaszaiban gyakrabban jelentek meg jövőorientált és absztraktabb kategóriák (pl. jövő, környezet), míg a cégvezetők asszociációi nagyobb arányban kapcsolódtak konkrét környezeti problémákhoz (pl. hulladék, klímaváltozás).

AUTHORS:

MIKLÓS VIRÁGH, PhD Student, Managing Director, Fifty5Blue Hungary Kft.,
viragh.miklos@gmail.com, ORCID: 0009-0006-4244-0874

KATALIN LŐRINCZ, Associate Professor, Vice-Dean for General Affairs, University
of Pannonia, Faculty of Business and Economics, lorincz.katalin@gtk.uni-pannon.hu,
ORCID: 0000-0001-6750-7146

JEL code: Q01, Q56, M14

Keywords: sustainability • ESG • associations

Abstract: This study examines associations related to the concept of sustainability among Hungarian university students and corporate executives. The aim of the research is to explore which free associations emerge in the responses of the two target groups in relation to sustainability, and to what extent these associations reflect the main dimensions of sustainability as presented in academic literature and policy documents. During the qualitative questionnaire-based data collection, 78 students and 25 company executives provided a total of 303 associative responses. The findings indicate the diverse interpretation of the concept and reveal differing associative emphases between the two groups: student responses more frequently included future-oriented and more abstract categories (e.g. future, environment), while executive responses were more strongly linked to concrete environmental problems (e.g. waste, climate change).

1. BEVEZETÉS: A FENNTARTHATÓSÁG ÁLTALÁNOS KÉRDÉSEI ÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI

Napjaink globális kihívásai között kiemelt helyet foglal el a „fenntarthatóság”, a „zöld átállás” folyamata – akár a mindennapi gyakorlat, akár a stratégiai tervezés szintjén (Tagliapietra – Veugelers, 2020; Egyed – Zsibók, 2023). A fenntarthatóság mára szinte minden társadalmi-gazdasági terület meghatározó viszonyítási pontjává vált – a munkaerőpiactól és az oktatástól kezdve az élelmiszer-ellátáson át egészen a területfejlesztési folyamatokig. Ezt a világméretű szemléletváltást jól példázza a Fenntartható Fejlődési Keretrendszer, amelyet az ENSZ Közgyűlése 2015-ben egyhangúlag fogadott el. A fenntarthatóság összetett jelentésének, mindennapi életünkre gyakorolt hatásainak és cselekvéseinkben betöltött szerepének megértése ma már nélkülözhetetlen ahhoz, hogy eligazodjunk a gyorsan változó világban.

Természeti környezetünk romló állapotát a mértékadó politikai és tudományos állásfoglalások jó ideje tényként kezelik (IPBES, 2019). A földi ökoszisztémára nézve kockázatot jelentő emberi tevékenységek közbeszédben legmarkánsabban jelen levő tünete az éghajlatváltozás. A szélesebb diskurzusban a globális felmelegedés átlagos mértékével jellemzett,

napjainkban már javában zajló klímaváltozás negatív hatásaira hívja fel a figyelmet az ENSZ Éghajlatváltozási Kormányközi Testületének vezető politikusok számára készített összefoglalója (IPCC, 2023). A jelentés mellett sok tudományos kutatás (Gelencsér, 2017; Lynas et al., 2021) is leszögezi, hogy az éghajlatváltozás megkérdőjelezhetetlen kiváltója az emberi tevékenység.

A fenntarthatóság összetett és többdimenziós fogalom, amelynek társadalmi értelmezése nem feltétlenül követi a szakpolitikai és tudományos keretek logikáját. Ennek vizsgálata különösen releváns olyan társadalmi csoportok esetében, amelyek jövőbeli, illetve jelenlegi döntéshozói szereppel bírnak.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A fenntarthatóság fogalmi kerete

A rendszerszintű kihívásokra – melyek először a természeti környezet helyzetét hangsúlyozták – adott válaszként született meg a fenntarthatóság, a fenntartható fejlődés fogalma. A szóhasználat elterjedését az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottság (Brundtland-bizottság) által 1987-ben publikált Közös jövőnk című jelentés jelentősen felgyorsította. A definíciót a következő módon határozták meg: „A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket.” (Brundtland, 1987). A fenntarthatóságot Hasna (2007) a gazdasági növekedés, a környezet minősége és a szociális egyenlőség fogalmakkal írta le. Fleischer (2014) a definíció kapcsán hangsúlyozta, hogy az életfeltételek vagy a termelési modell fenntarthatóságát nem csak a későbbi generációk szükségleteinek a figyelembevételre befolyásolja, hanem a ma együtt élő generációk egymás közötti méltányos viszonyainak a megléte is (intra-generációs szolidaritás szerepe).

Az ENSZ 2015-ben fogadta el a „Világunk átalakítása: Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030” programot (United Nations, 2015), amelyben a 193 tagállam egyhangúlag kinyilvánította a fenntarthatósággal kapcsolatos közös álláspontját. Az emberiség egységes nézőpontjának tekinthető dokumentum „az emberekre, a bolygóra és a jólétre irányuló cselekvési tervként” (United Nations, 2015:1) tekint, hangsúlyozva a fenntarthatóság mindehárom (környezeti, társadalmi, gazdasági) pillérét. A Keretrendszer fókuszában 17 fenntartható fejlődési cél (SDG, Sustainable Development Goals) szerepel. A rendszeresen publikált indikátorok segítségével nyomon követhető az előrehaladás az egyes országok szintjén (<https://dashboards.sdgindex.org/profiles/>) is, illetve több intézmény, vállalat használja az SDG-k rendszerét saját stratégiai terveiben is (Yamane – Kaneko, 2022).

Az éghajlatváltozás komplexitását jól demonstrálja az ún. planetáris határok (planetary boundaries) koncepció (Richardson et al., 2023; Planetary Boundaries Science [PBScience], 2025), amely kiemeli, hogy a globális rendszerek (éghajlatváltozás, bioszféra integritása, földhasználat változás, édesvízhasználat, biogeokémiai ciklusok, óceánok elsavasodása, légköri aeroszol koncentráció, ózonréteg elvékonyodása, vegyi szennyezés) megfelelő állapota (indikátor értéke) szükséges ahhoz, hogy a bolygó az emberi civilizáció számára biztonságosnak tekintett hőmérsékleti tartományban maradjon. Napjainkban elmondható, hogy

az emberi tevékenység olyan mértékben módosítja a földi rendszereket, hogy a legtöbb – a Planetary Health Check 2025 nevű átfogó tudományos felmérés eredménye szerint a kilenc meghatározott planetáris határ közül hét – kritikus határértéke már meghaladja a biztonságos működési tartományt (PBSscience, 2025).

2.2. A fenntarthatóság vállalati értelmezése

Az utóbbi években egyre nagyobb jelentőséget kap a vállalatok társadalmi felelősségvállalása (corporate social responsibility vagy CSR), amelynek célja a környezetvédelmi vonatkozás mellett a vállalatok önkéntes hozzájárulása (Commission of the European Communities, 2001) a jobb társadalomhoz (munkavállalók tisztességes jövedelme, megfelelő munkakörülmények biztosítása, esélyegyenlőségi intézkedések, felelős márka és kommunikáció) és a tisztább környezethez (a környezet kizsákmányolásának csökkentése, tisztább termelés, energiaracionalizálás, ökohatékonyság, környezettudatos vállalati irányítás). A vállalati társadalmi felelősségvállalásnak számos neve és arca ismert: egyszerre jelent vállalati adományozást, ám egyben a vállalat versenyképességét támogató stratégiai eszközt is (Braun, 2016).

Napjainkban a fenntarthatóság vállalati értelmezésében a profitorientált cégek mérhető, beszállítói láncot is figyelembe vevő megközelítése is hangsúlyosabbá vált, különösen az ESG (Environmental, Social, Governance) keretrendszer alkalmazása vagy várható bevezetése révén (Senadheera et al., 2022). Az ESG megközelítés a fenntarthatóság normatív, értékalapú fogalmát operacionális, mérhető dimenziókra bontja, lehetővé téve a vállalati teljesítmény értékelését környezeti (E), társadalmi (S) és irányítási (G) szempontok mentén (2023. évi CVIII. törvény az ESG jelentésekről – ESG tv.).

Fontos hangsúlyozni, hogy az ESG nem azonos a fenntarthatósággal: míg a fenntarthatóság átfogó, hosszú távú társadalmi és környezeti célrendszert jelöl, addig az ESG elsősorban menedzsment- és befektetésorientált eszköz, amely a fenntarthatósági szempontokat a vállalati teljesítménymérés és kockázatkezelés nyelvére fordítja le (Alhazemi, 2025). Ebből következően az ESG alkalmazása hozzájárulhat a fenntarthatósági célok érvényesítéséhez, ugyanakkor nem garantálja azok rendszerszintű megvalósulását.

2.3. A fenntarthatóság társadalmi értelmezésének heterogenitása

Feltételezhető lenne, hogy napjainkra a fenntarthatóságot illetően legalábbis annak fogalma és főbb tartalmi elemei körül a témát övező több évtizedes diskurzus, valamint a hatályos nemzetközi, illetve nemzeti jogszabályi keretek okán széleskörű társadalmi konszenzus alakult ki. Azonban a nemzetközi kutatások tapasztalatai ennek épp ellenkezőjét mutatják. Publikációk hiányos ismeretekre és eltérő értelmezési keretekre utaló bizonyítékokat tártak fel Olaszországtól Brazíliáig (Sonetti – Sarrica – Norton, 2021; Barone, 2020).

Releváns kérdés, hogy egy évtizeddel az ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok (SDG) keretrendszerének elfogadása után a fenntarthatóság többdimenziós értelmezése milyen mértékben jelenik meg a hétköznapi asszociációkban. Megjelennek-e a keretrendszer által

hangsúlyozott fő dimenziók – az emberek, a bolygó és a jólét – a fenntarthatóság fogalmához kapcsolódó asszociációkban a vizsgált két társadalmi csoport, az egyetemi hallgatók és a vállalatvezetők válasza alapján? Jelen tanulmány e kérdést vizsgálja szabad asszociációk elemzésén keresztül. A vizsgálat egyedi vonása, hogy a karrierút eltérő szakaszaiban lévő két célcsoportra: egyetemi hallgatókra, valamint sikeres hazai cégek (Magyar Brands díjazottak) vezetőire terjed ki.

3. KVALITATÍV KUTATÁSMÓDSZERTAN: SZABAD ASSZOCIÁCIÓS VIZSGÁLAT

A tanulmány exploratív módon vizsgálja, hogy a fenntarthatóság fogalmához milyen asszociációk kapcsolódnak két eltérő társadalmi csoport – egyetemi hallgatók és vállalatvezetők – körében és ezek milyen mértékben tükrözik a fenntarthatóság multidimenzionális szakpolitikai kereteit.

A szabad asszociációs technika alkalmas arra, hogy egy adott fogalomhoz kapcsolódó spontán verbális asszociációkat strukturálatlan formában rögzítsen, ezáltal feltárva, hogy mely tartalmi elemek jelennek meg gyakran a válaszadók fogalomhasználatában. A módszer különösen hasznos összetett, többértelmű társadalmi fogalmak exploratív vizsgálatára, mivel lehetővé teszi a válaszadók által spontán módon előhívott asszociációk rögzítését előre meghatározott kategóriák alkalmazása nélkül. A szabad asszociációs módszer elméleti háttere azon a feltételezésen alapul, hogy a fogalmak a mentális lexikonban különböző erősségű jelentéskapcsolatok mentén szerveződnek, és egy adott inger aktiválása ezen kapcsolatok mentén további elemek előhívását eredményezheti. Ennek megfelelően az asszociációk a fogalomhoz kapcsolódó domináns jelentéstartalmak közelítő indikátoraiként értelmezhetők (Cramer, 1968; Kovács, 2013).

A vizsgálat két, egymással összefüggő részterületre terjedt ki: egyrészt a fenntarthatósághoz kapcsolódó asszociációk feltárására, másrészt a fenntarthatósággal összefüggésben észlelt problémák azonosítására különböző terléptékeken. A hasonló vizsgálatoknál a pszichológiai vizsgálatok széles körében alkalmazott szabad asszociációs technika – amely alkalmazása során szóban vagy írásban (itt írásban) a vizsgálat tárgyára reflektáló spontán szókapcsolatokat alkotnak a megkérdezettek – kifejezetten alkalmas a spontán gondolatok megragadására, valamint a nagy heterogenitást mutató választartomány lefedésére (Aeschbach – Mata – Wulff, 2025). A kutatás nem a fenntarthatósággal kapcsolatos ismeretek szintjének vagy deklarált attitűdöknek a mérésére irányult, hanem a spontán módon előhívott asszociációk mintázatainak feltárására. A kvantitatív skálás módszerekkel szemben az asszociációs technika alkalmasabbnak bizonyult a fenntarthatósághoz kapcsolódó, gyakran töredezett, érzelmi és normatív elemeket egyaránt tartalmazó asszociációs mintázatok feltárására. A módszertani megközelítés célja így a célcsoportok fenntarthatóságához kapcsolódó asszociációs mintázatainak feltárása volt, nem pedig oksági összefüggések vagy magyarázó modellek felállítása.

Az empirikus adatfelvétel nyitott kérdéseket tartalmazó kérdőív segítségével történt („Mi jut eszedbe/eszébe a fenntarthatóság szóról?”). A szabad asszociációs kérdésblokk a

fenntarthatóság fogalmához közvetlenül kapcsolódó gondolatok feltárását szolgálta. Ezt egy problématerképező kérdéssor egészítette ki, amelyben a válaszadók különböző térléptékeken megjelenő, általuk legfontosabbnak tartott fenntarthatósági problémákat nevezhettek meg („Melyek a legfontosabb fenntarthatósági kihívások a világon/Európában/Magyarországon, illetve munkahely/intézmény/cég kapcsán?”). A hallgatói mintában a problématerképezés a globális szinttől (világ) indulva az európai és nemzeti léptéken át a hallgató otthonának szintjéig terjedt. A vállalatvezetői mintában e blokk szűkített formában jelent meg, kizárólag a munkahelyi fenntarthatósági kihívásokra fókuszálva („Melyek a legfontosabb fenntarthatósági kihívások a vállalatánál?”). Mindkét kérdés esetében legfeljebb három válasz beírását kérte a kutatás.

Az adatfelvétel 2025 januárja és márciusa között zajlott. A hallgatói minta két felsőoktatási intézményben került felvételre: a Pannon Egyetem Gazdaságtudományi Karán (Veszprém), valamint az Eötvös Loránd Tudományegyetem Gazdaságtudományi Karán (Budapest), a két intézményben összesen 78 hallgató töltötte ki a kérdőívet. A kérdések tartalma és megfogalmazása mindkét esetben azonos volt. Veszprémben papíralapú, önkitöltéses kérdőívvel zajlott az adatfelvétel, Budapesten egy előadás végén kivetített kétdimenziós vonalkód (QR-kód) segítségével elérhető online kérdőívvel történt az adatgyűjtés. A vállalati almintá 25 főből állt; a válaszadók a Magyar Brands program 2025. évi díjátadó gáláján részt vevő vállalatvezetők közül kerültek ki. A díjátadó gála első előadása után került fel az online kérdőív mobiltelefonnal elérhető kétdimenziós vonalkódja (QR-kódja) a kivetítőre, ahonnan az eseményre meghívott vállalatvezetők mindegyike elérhette azt.

A beérkezett szöveges válaszok feldolgozása egységes, háromlépcsős kódolási eljárás keretében történt.

1. Első lépésben technikai adatelőkészítés zajlott, amely során az eltérő írásmódokból, elgépelésekből és rövidítésekből fakadó különbségek kerültek egységesítésre (pl. „zold” → „zöld” → „zöld”). Amennyiben a válaszadó több fogalomra is asszociált az adott kérdés kapcsán (pl. „szelektív hulladékgyűjtés, megújuló energia”), az egyes asszociációk külön változóban kerültek rögzítésre. Idegen nyelvű válaszok kizárólag rövidítések (pl. ESG), illetve a hazai szakmai diskurzusban elterjedt kifejezések (pl. greenwashing) formájában jelentek meg.
2. Második lépésben elsődleges tartalmi kategorizálás történt, amely során a szinonim, illetve azonos vagy közel azonos jelentéstartalommal bíró kifejezések közös kategóriába kerültek (pl. „egyensúly”, „balansz” → „egyensúly”). A kategorizálás során az összevonás feltétele a jelentéstartalmi ekvivalencia vagy nagyon magas fokú konceptuális átfedés volt.
3. Harmadik lépésben – ahol ezt a válaszok száma és a tartalmi közelség indokolta – magasabb szintű aggregált kategóriák kerültek kialakításra. Ezek a kategóriák kizárólag olyan válaszelemeket vontak össze, amelyek között erős konceptuális rokonság volt azonosítható (pl. „újrahasznosítás”, „csomagolásmentesség”, „hulladékkezelés” → „hulladék”). A kategóriaképzés során törekedtünk arra, hogy a lehető legnagyobb mértékben megőrizzük a válaszok közötti jelentésbeli különbségeket; ennek megfelelően már kisebb tartalmi eltérés esetén is külön kategóriába került az adott válasz.

4. A kódolást egy kutató végezte, amelyet egy második kutató a kialakított kategória-rendszer és a besorolások áttekintésével ellenőrzött. Tekintettel a kutatás exploratív jellegére, a kategorizálás nem egy szigorúan formalizált taxonómia létrehozására, hanem a válaszadói asszociációk strukturált, összehasonlítható elemzésére irányult. Az alkalmazott háromlépcsős eljárás adatvezérelt logikát követett: a kategóriarendszer kizárólag a válaszadók által generált asszociációk alapján alakult ki előzetesen meghatározott kódrendszer alkalmazása nélkül. A további elemzések alapját az így előállított kategorizált válaszok képezték. Az elemzés a válaszokat egységesen kezelte, függetlenül attól, hogy azokat a válaszadó milyen sorrendben adta meg.

4. A FENNTARTHATÓSÁGHOZ KAPCSOLÓDÓ ASSZOCIÁCIÓK ÉS PROBLÉMATERÜLETEK

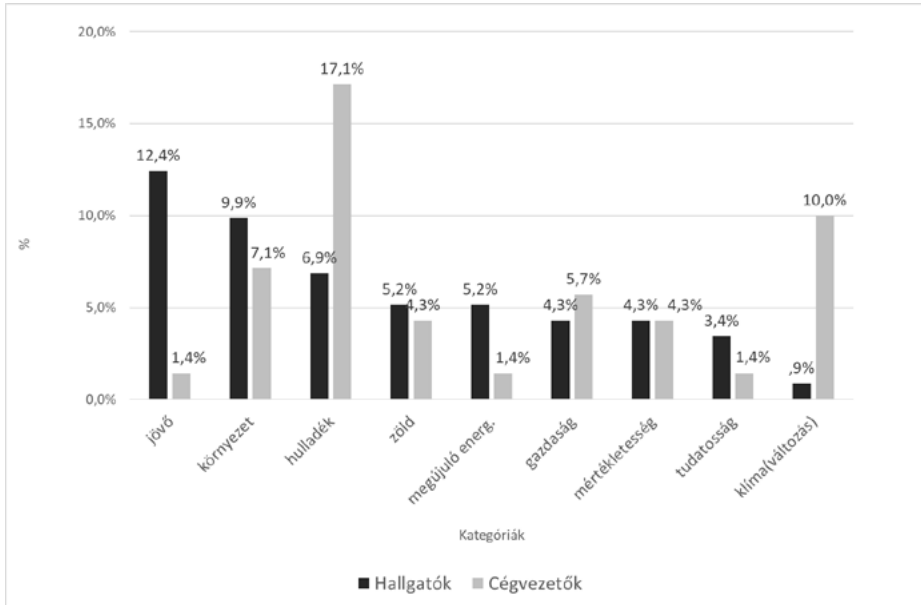
4.1. Legjellemzőbb asszociációk

A különböző fenntarthatósággal foglalkozó megközelítések – mint például az ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok keretrendszere (United Nations, 2015) többdimenziós struktúrában gondolkodnak, természeti, gazdasági és társadalmi aspektusokra (bolygó, emberek és jólét) tagolva a fenntarthatóság összetett kérdéskörét. Az adatok fényében vizsgálható, hogy a hallgatók és cégvezetők asszociációi milyen mértékben tükröznek hasonló tartalmi hangsúlyokat.

A kutatási adatok vizsgálata gazdag asszociációs struktúrát tárt fel. A célcsoport (n=103 válaszadó: 78 hallgató és 25 cégvezető) 303 kategorizált választ feldolgozva kirajzolódik, hogy a megkérdezettek elsődlegesen a fenntarthatóság valamely környezeti aspektusát társították a fogalomhoz, ám a kép sokszínű. Nem lehet domináns fogalomtársításról beszélni, nincs olyan kategória, amely az asszociációk között domináns módon jelenne meg.

A leggyakoribb említések a jövő (10%), a környezet (9%) és a hulladék (9%) gyűjtőkategóriákkal írhatók le, jelentős eltérésekkel a két vizsgált szegmens válaszai között. A hallgatók körében a „jövő” kategóriába sorolt asszociációk fordultak elő legnagyobb arányban (12%), míg a cégvezetők esetében e kategória csupán 1%-os említettséget ért el; náluk a „hulladék” (17%) és a „klímaváltozás” (10%) kategóriák voltak a leggyakoribbak (1. ábra).

1. ábra: A fenntarthatósághoz kapcsolódó leggyakoribb asszociációk csoportosítása
Figure 1: Grouping Associations Related to Sustainability

Forrás: saját szerkesztés alapján.

Bázis: 303 db válasz (233 hallgatói, 70 cégvezetői válasz) alapján, csoportosítást követően az összes válasz %-ban kifejezve.

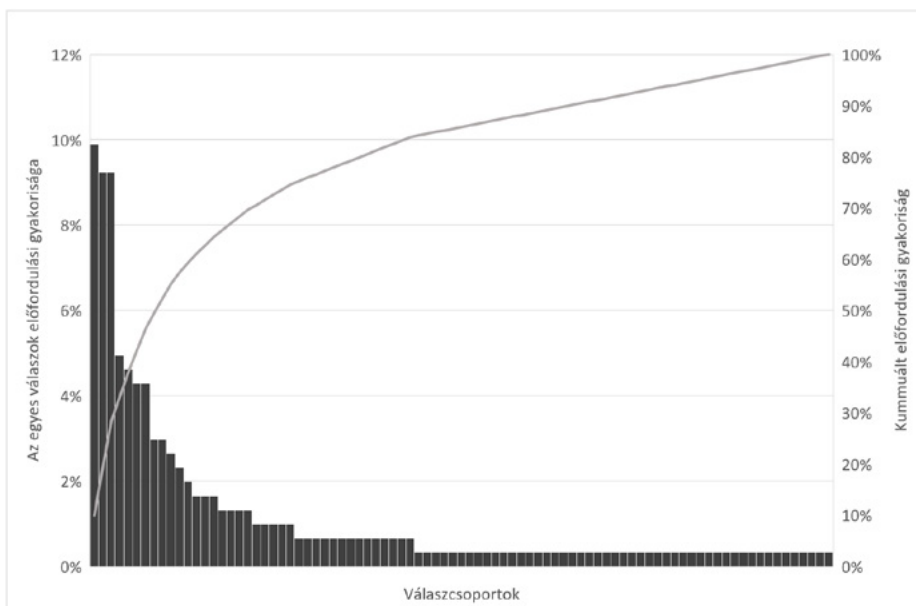
Source: based on own editing.

Base: based on 303 responses (233 from students, 70 from company managers), expressed as a percentage of all responses after grouping.

A válaszok eloszlását jól példázza, hogy a harmadik szintű kódolással kapott 87 válasz-kategória közül a legmagasabb említési gyakoriságú kilenc válaszkategória (jövő, környezet, hulladék, zöld, megújuló energia, gazdaság, mértékletesség, tudatosság, klíma[változás]) az összes válasz több mint felét magában foglalja, míg a kategóriák többsége (49 válaszkategória) mindössze egy-egy választ jelent (2. ábra).

2. ábra: A fenntarthatósághoz kapcsolódó asszociációk válaszcsoportonkénti és kumulált előfordulási gyakorisága

Figure 2: Frequency of Associations Related to Sustainability by Response Group and Cumulative Frequency

Forrás: saját szerkesztés alapján.

Megjegyzés: A bal tengelyen az egyes válaszok előfordulási gyakorisága (az összes kapott válasz %-ban kifejezve), míg a jobb tengelyen a kumulált érték látható. Leolvasható, hogy a 87 válaszkategória kb. tizede teszi ki az összes válasz kb. felét. Bázis: 303 db válasza (233 hallgatói, 70 cégvezetői válasz).

Source: based on own editing.

Note: The left axis shows the frequency of each response (expressed as a percentage of all responses received), while the right axis shows the cumulative value. It can be seen that approximately one-tenth of the 87 response categories account for approximately half of all responses. Base: 303 responses (233 from students, 70 from company managers).

A válaszadói szintű elemzés azt mutatja meg, hogy az egyes kategóriák a válaszadók mekkora hányadánál jelentek meg legalább egyszer, függetlenül attól, hogy az adott személy hány további asszociációt adott meg. Ez lehetővé teszi annak vizsgálatát, hogy mely asszociációs kategóriák fordulnak elő szélesebb körben az egyes célcsoportokban.

A két csoport asszociációs mintázatai eltérő hangsúlyokat mutatnak. A hallgatók körében nagyobb arányban jelentek meg jövőorientált és absztraktabb kategóriák: a „jövő” kategóriába sorolható asszociációkat a hallgatók 37%-a említette, ezt követte a „környezet” (30%) és a „hulladék” (21%). Ezzel szemben a cégvezetők körében nagyobb arányban jelentek meg konkrét környezeti problémákhoz kapcsolódó asszociációs kategóriák: a „hulladék” kategóriát a válaszadók 48%-a, a „klímaváltozás” kategóriát 28%-a, míg a „környezet” kategóriát 20%-a említette (3-4. ábra).

Figure 3: Response Categories Related to Sustainability among Students. The Size of the Words is Proportional to the Percentage of Respondents Who Mentioned Answers in that Category

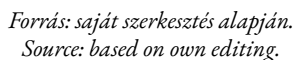
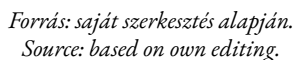

Figure 4: Response Categories Related to Sustainability among Company Managers. The Size of the Words is Proportional to the Percentage of Respondents Who Mentioned Answers in that Category

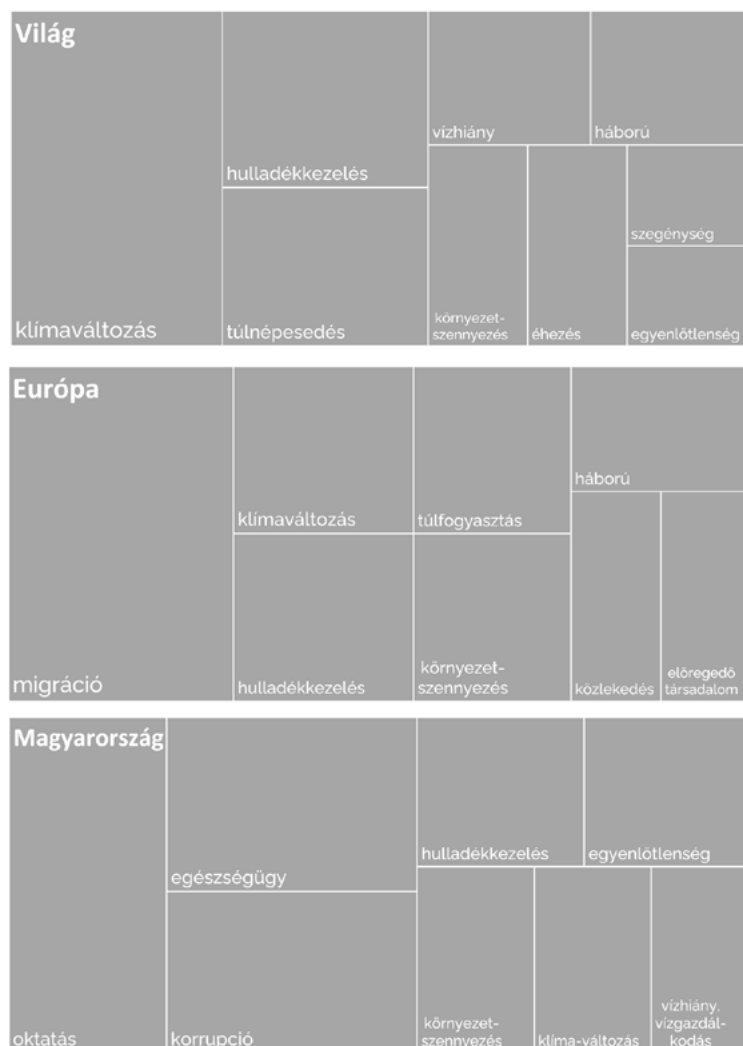

4.2 A fenntarthatósághoz kapcsolt kihívások

A fenntarthatósággal kapcsolatos észlelt problémákat, kihívásokat az egyetemi hallgatók esetében – a nagyobb földrajzi egységtől a kisebb felé haladva – a világ, Európa, Magyarország kategóriában – vizsgálta meg a kérdőív. A nyitott kérdésre („Melyek a legfontosabb fenntarthatósági kihívások?”) adott válaszok azonos módon kerültek feldolgozásra, mint a fenntarthatóságra adott asszociációk esetében, azaz a válaszok tartalmuk alapján csoportosításra kerültek. A cégvezetőknel ez a kérdés kizárólag a munkahelyi fenntarthatósági kihívásokra vonatkozott.

A hallgatók szerint a globális problémák közül a klímaváltozás, a hulladékkezelés és a túlnépesedés csoportokba sorolt kihívások a meghatározók, de a vízhiány, a háború, a környezetszennyezés, valamint az éhezés kategóriákba tartozó válaszok is gyakran előfordultak. Európa kapcsán a kihívások közül a migráció témája jelenik meg leggyakrabban. A válaszok alapján a globális szinten gyakran említett problémák – például a klímaváltozás és a hulladékkezelés – európai léptékben is megjelennek, ugyanakkor a kategóriák relatív súlyában mutatkozó eltérések arra utalnak, hogy a hallgatók differenciáltan érzékelik az egyes földrajzi szintekhez kapcsolódó kihívásokat. A túlnépesedés helyett inkább az elöregedő társadalomhoz kapcsolódó fogalmak kerültek említésre, míg az éhezés, a szegénység és a vízhiány nem kapott érdemi hangsúlyt. Ugyanakkor a túlfogyasztással és a közlekedéssel összefüggő problémák szintén megjelentek a válaszokban. Magyarország esetében – mint a fenntarthatósággal kapcsolatos társadalmi-gazdasági kihívások – legmarkánsabban az oktatással, az egészségügygel és a korrupcióval kapcsolatos kifejezések fordultak elő a hallgatói válaszok között. Emellett a kihívások között jelentős említésszámban azonosíthatók voltak a hulladékkezelés, a környezetszennyezés, a klímaváltozás és a vízhiány kategóriái is (5. ábra).

5. ábra: Problématérképek, különböző földrajzi egységeknek megfelelő észlelt probléma kategóriák és azok hozzávetőleges súlya az említések gyakorisága alapján
 Figure 5: Problem Maps, Listing of Problems Detected in Different Geographical Units and their Approximate Weight based on the Frequency of Mentions

Forrás: saját szerkesztés alapján.

Megjegyzés: hallgatók, n=78; földrajzi egységenként (világ 180; Európa 131; Magyarország 185 db) kategorizált válasza alapján. A grafikonon belül négyszögek területe a földrajzi egységen belül az adott probléma említési gyakoriságával arányos.

Source: based on own editing.

Note: students, n=78; based on responses by geographical unit (world 180; Europe 131; Hungary 185). The area of the squares in the graph is proportional to the frequency with which the given problem was mentioned within the geographical unit.

A munkahelyre vonatkozó fenntarthatósági kihívásokkal kapcsolatos cégvezetői válaszok két hangsúlyos tematikus csoport köré rendeződtek. Az egyik csoport a vállalati működéshez kapcsolódó, operatív és mérhető kihívásokat foglalja magában, például az energiahatékonyságot, a papírfelhasználást, a hulladékgazdálkodást vagy az üvegházhatású gázkibocsátást. A másik csoport inkább szervezeti és szemléleti jellegű témákat tartalmazott, így például az edukációt, a gondolkodásmódot vagy a fogyasztói szemlélet kérdését.

5. EREDMÉNYEK ÉRTÉKELÉSE ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

A kapott eredmények alátámasztják, hogy mindkét célcsoport a fenntarthatóság fogalmához komplex és többdimenziós asszociációkat kapcsol:

1. Az asszociációk mindkét csoport esetében lefedik a fenntarthatósággal kapcsolatos jelenlegi megközelítések (például SDG-k, IPCC Jelentés) középpontjában álló problémák és jelenségek széles körét: a klímaváltozástól a megújuló energiaforrásokig és a hulladékgazdálkodásig.
2. Az olyan komplex pszichológiai tényezők megjelenése – mint a tudatosság, a pazarláshoz való viszony vagy a mértékletesség arra utalhat –, hogy a válaszadók a fenntarthatóságot nem kizárólag technikai vagy környezeti problémaként értelmezik.
3. A jövő – mint távlatos, időben kiterjedt dimenzió – megjelenése az asszociációkból alkotott kategóriákban önmagában akár a probléma időbeli távolításának tendenciájaként is értelmezhető lenne. Ugyanakkor a válaszok összefüggésében (különösen a megjelölt kihívásokkal együtt) arra utal, hogy a fenntarthatóság a válaszadók asszociációiban hosszú távú és jelentős következményekkel járó problématerületként jelenik meg.
4. A problématerképeken kirajzolódó dimenziók a gazdasági, társadalmi és környezeti problémák széles spektrumát fedik le, és a felmérésbe bevont hallgatók ezeket differenciált módon rendelik az egyes földrajzi kategóriákhoz (globális szint, Európa, Magyarország). A válaszok differenciált mintázata arra utal, hogy a hallgatók eltérő problémakészleteket társítanak az egyes földrajzi szintekhez.
5. A fenntarthatósággal kapcsolatos asszociációk sokfélesége azt jelzi, hogy a vizsgált célcsoport a fogalomhoz több, különböző dimenzióba sorolható jelentéstartalmat kapcsol. Ugyanakkor a kutatás eredményei nem támasztják alá, hogy ezek az asszociációk az egyének szintjén egy egységes, koherens mentális struktúrává rendeződnének. Bár az aggregált adatok között bizonyos fogalmi kategóriák együttes előfordulása részben kirajzol egy logikusan szerveződő rendszert, az egyéni válaszok alapján nem volt egyértelműen azonosítható olyan mintázat, amely koherens, egységes belső fogalmi struktúra fennállására utalna.

Összességében elmondható, hogy a fenntarthatóság asszociációi túlnyomórészt környezeti tartalmúak, míg a társadalmi és irányítási dimenziók háttérbe szorulnak. Ez a megoszlás összhangban áll a nemzetközi szakirodalomban leírt zöld szűkítés jelenségével, amely szerint a fenntarthatóság társadalmi értelmezése gyakran leszűkül a környezetvédelem kérdéskörére (Akenji, 2014). A kutatás eredményei azt is jelzik, hogy a fenntarthatóság globális

problémaként való érzékelése erős, ugyanakkor a lokális és szervezeti szintű cselekvési lehetőségek kevésbé artikuláltak.

A vállalati döntéshozók válasza arra utalnak, hogy a fenntarthatóság a szervezeti működésben elsősorban gazdasági és hatékonysági szempontokon keresztül értelmeződik, ami részben összhangban áll az ESG instrumentális logikájával. Ugyanakkor az ESG teljes dimenziórendszere – különösen az irányítási aspektus – nem jelenik meg explicit és integrált módon a válaszadók asszociációiban.

6. SZAKPOLITIKAI KÖVETKEZTETÉSEK ÉS MÓDSZERTANI IMPLIKÁCIÓK

A felmérés eredményei több szakpolitikai és területfejlesztési szempontból releváns megfontolást vetnek fel. Egyrészt arra utalnak, hogy a fenntarthatósági stratégiák társadalmi elfogadottsága önmagában nem feltétlenül jár együtt a fenntarthatóság különböző dimenzióinak integrált értelmezésével. A fenntarthatósági célzatú erőfeszítések eredményesebbé tételéhez a különböző dimenziók közötti kapcsolatok tudatosítása is szükséges. Másrészt a problématerképek térleptékek szerinti eltérései arra utalnak, hogy a fenntarthatósági célok hatékony megvalósítása csak több szintű kormányzati és nemzetközi megközelítésben értelmezhető.

A területfejlesztési és ágazati politikák szempontjából releváns következtetés lehet, hogy a fenntarthatóság társadalmi dimenzióinak hangsúlyosabb megjelenítése indokolt lehet a helyi és szervezeti szintű kommunikációban és programtervezésben. Ennek egyik lehetséges eszköze a fenntarthatósági edukáció komplexebb megközelítése. Emellett a fenntarthatósági problémák összefüggéseit megragadó keretrendszerek (pl. SDG, ESG) következetesebb alkalmazása támogathatja a holisztikusabb szemlélet kialakulását vállalati, intézményi és területi szinten.

Az alkalmazott kvalitatív módszertan lehetővé tette a fenntarthatósághoz kapcsolódó asszociációk feltárását. A szerzők célszerűnek gondolják további kvalitatív módszerek (például fókuszcsoporthoz, mélyinterjú) segítségével mélyebb rálátást kapni a mentális lexikonban felbukkanó fogalmak értelmezésére és a közöttük levő gondolati kapcsolódások megértésére.

A kutatás további korlátja, hogy az asszociációs módszer elsősorban a felszíni, spontán gondolati elemek megragadására alkalmas, így nem teszi lehetővé a mögöttes motivációk, értékrendek vagy döntési mechanizmusok mélyebb feltárását. Mindazonáltal a módszertan előnye, hogy kevésbé strukturált válaszadási helyzetben teszi megfigyelhetővé, milyen fogalmi elemek problématerületek kapcsolódnak a válaszadók számára a fenntarthatóság fogalmához, ami releváns inputot nyújthat a szakpolitikai tervezés, a területfejlesztés és az ágazati stratégiák társadalmi megalapozásához.

Nagyobb mintán és kiegészítő kvalitatív módszerek bevonásával a szabad asszociációs technika hasznos eszköze lehet vállalati, intézményi vagy szakpolitikai stratégiaalkotási folyamatoknak – ideértve akár országos fenntarthatósági keretstratégiák előkészítését is. Az ilyen típusú adatfelvétel hozzájárulhat annak feltárásához, hogy különböző társadalmi csoportok milyen jelentéstartalmakat társítanak a fenntarthatósághoz, valamint hol azonosíthatók szemléletbeli eltérések vagy hiányterületek az értelmezési keretekben.

IRODALOMJEGYZÉK

- Aeschbach, Samuel – Mata, Rui – Wulff, Dirk U.: *Mapping Mental Representations With Free Associations: A Tutorial Using the R Package associatons*, Journal of Cognition, 2025/1, 3. <https://doi.org/10.5334/joc.407>
- Alhazemi, Abdulrahman: *Integrating ESG Framework with Social Sustainability Metrics*, Sustainability, 2025/6, 2566. <https://doi.org/10.3390/su17062566>
- Akenji, Lewis: *Consumer scapegoatism and limits to green consumerism*, Journal of Cleaner Production, 2014/63, 13–23. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2013.05.022>
- Bruna Barone – Heber Rodrigues – Rosana Maria Nogueira – Guimarães, Kátia Regina Leoni Silva Lima de Queiroz – Behrens, Jorge Herman: *What about sustainability? Understanding consumers' conceptual representations through free word association*, International Journal of Consumer Studies, 2020/1, 44–52. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12543>
- Braun Róbert: *Vállalati társadalmi felelősségvállalás*, Budapest, 2016. <https://doi.org/10.1556/9789630597623>
- Brundtland, Gro Harlem (ed.): *Our Common Future*, Oxford – New York, 1987.
- Cramer, Phebe: *Word Association*, New York, 1968.
- Egyed Ildikó – Zsibók Zsuzsanna: *A kohéziós politika irányváltásai a hét szűk és hét bő esztendőben*, Comitatus: Önkormányzati Szemle, 2023/246, 119–128. <https://doi.org/10.59809/Comitatus.2023.33-246.119>
- Fleischer Tamás: *A fenntarthatóság fogalmáról*, Budapest, 2014.
- Gelencsér András: *Éghajlatváltozás és emberi tevékenység*, Magyar Tudomány, 2017/6.
- Hasna, Abdallah M.: *Contemporary Society, Technology and Sustainability*, The International Journal of Technology, Knowledge and Society, 2009/1, 13–20.
- Kovács László: *Fogalmi rendszerek és lexikai bázisok a mentális lexikonban*, 2. átdolgozott, bővített kiadás, Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2013, 34–37.
- Lynas, Mark – Houlton, Benjamin Z. – Perry, Simon: *Greater than 99% consensus on human caused climate change in the peer-reviewed scientific literature*, Environmental Research Letters, 2021/11, 114005. <https://doi.org/10.1088/1748-9326/ac2966>
- Richardson, Katherine et al.: *Earth beyond six of nine planetary boundaries*, Science Advances, 2023/37, eadh2458. <https://doi.org/10.1126/sciadv.adh2458>
- Senadheera, Sachini S. – Gregory, Robin – Rinklebe, Jörg – Farrukh, Muhammad – Rhee, Jay H. – Ok, Yong Sik: *The development of research on environmental, social, and governance (ESG): A bibliometric analysis*, Sustainable Environment, 2022/1. <https://doi.org/10.1080/27658511.2022.2125869>
- Sonetti, Giulia – Sarrica, Mauro – Norton, Lucy S.: *Conceptualization of sustainability among students, administrative and teaching staff of a university community: An exploratory study in Italy*, Journal of Cleaner Production, 2021/316, 128292. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.128292>
- Tagliapietra, Simone – Veugelers, Reinhilde: *Green Industrial Policy for Europe*, Brussels, 2020. Elérhető: https://www.bruegel.org/sites/default/files/private/wp_attachments/Bruegel_Blueprint_31_Complete_151220.pdf (Letöltés ideje: 2026.06.06.)
- United Nations: *Világunk átalakítása: Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030*, New York, 2015.
- Yamane, Tomomi – Kaneko, Shinji: *The Sustainable Development Goals as new business norms: A survey experiment on stakeholder preferences*, Ecological Economics, 2022/191, 107236. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2021.107236>

INTERNETES FORRÁSOK

- Commission of the European Communities: *Green Paper, Promoting a European framework for Corporate Social Responsibility*, Brussels, 2001. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/doc_01_9/DOC_01_9_EN.pdf (Letöltés ideje: 2025.08.07.)
- IPBES: *Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*, Bonn, 2019. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3553579>
- IPCC: *Summary for Policymakers*, in: *Climate Change 2023: Synthesis Report*, Geneva, 2023, 1–34. <https://doi.org/10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.001>
- Planetary Boundaries Science (PBSscience): *Planetary Health Check 2025: A Scientific Assessment of the State of the Planet*, Potsdam, 2025. <https://doi.org/10.48485/pik.2025.017>

JOGSZABÁLYOK

- 2023. évi CVIII. törvény az ESG jelentésekről, Magyar Közlöny, 2023/123.

Jäger István: Tibi a macska almádi madarakról álmodik

•
Jáger István: Hattyú-lék